

Berichten van Aleksej Navalny

‘Laat je niet bang maken’

Poetin rekende voorgoed af met zijn enige echte rivaal Aleksej Navalny, die hem vanuit de cel bleef tarten met berichten. Een reconstructie van Navalny's kampjaren aan de hand van posts en brieffragmenten. **Paul Alexander**

‘Het gaat uitstekend met me. Nou ja, er zijn wel wat dingen die beter kunnen. Maar dat geldt voor iedereen’, aldus Aleksej Navalny in een post van 22 november 2022 op zijn Instagram-account. Het bericht bevat de bekende ingrediënten: monter van toon, de nodige humor en vol goede moed. Ik heb liefdevolle familie. Ik heb geweldige collega's die ons gemeenschappelijke (extremistische, haha) werk voortzetten. En ik heb jullie: miljoenen eerlijke mensen die vrijheid zoeken voor ons land en onze bevolking geluk en vrede toewensen.

En dat terwijl hij op dat moment al een paar maanden af en aan in een isoleercel wordt

gehouden, een betonnen hok van tweeënhalft bij drie meter met slechts een bed, een kruk, een tafel, een gat in de vloer als wc en een fontein-tje. Het doet niet af aan zijn strijd lust. Ook vanuit gevangenschap blijft Navalny zijn politieke boodschap met zijn publiek delen.

Zo laat hij meteen in het eerste bericht na zijn arrestatie in januari 2021 weten dat hij niet bereid is zich te voegen naar het regime. ‘Ik heb geen spijt dat ik teruggekeerd ben’, schrijft hij vanuit de beruchte Moskouse Matrosskaja Tisjina-gevangenis – het speciale cellenblok van het Kremlin, zoals hij het smalend noemt.

‘Het was een volledig rationele keus. Ik weiger me neer te leggen bij de straffeloosheid zoals de machthebbers die mijn land opleggen. Ik weiger om stilzwijgend de gewetenloze leugens aan te horen van Poetin en zijn vrienden wentelend in hun corrupte modderpoel.’

Zijn volgers binnen en buiten Rusland laven zich aan de niet-aflatende stroom berichten, die hij middels brieven aan zijn advocaten meegeeft of per post met zijn team en zijn volgers deelt. De Russische rockband Elysium heeft van een van zijn berichten een lied gemaakt. ‘Hallo. Dit is Navalny. Hier alles goed. In mijn cabine is het warm en knus’, luidt het refrein, dat de afgelopen weken door Russen overal ter wereld luidkeels op wakes en demonstraties werd gezongen.

Het publiek krijgt met Navalny's posts op Instagram in hapklare brokken de brutaliteit van het systeem geserveerd. Tezamen vormen ze een langgerekte aanklacht tegen het regime. En ze schetsen tegelijk zijn martelgang door het Russische kampstelsel.

Navalny's bravoure doet daarbij de almacht van Poetin voor een ogenblik vergeten, juist omdat hij er niet voor terugdeinst keer op keer jennend uit te halen naar zijn beul, die zich verschanst in het Kremlin of in een van zijn privé-paleizen – de opa in zijn bunker zoals hij hem stevast noemt. ‘Alles wat opa in zijn bunker doet is ingegeven door zwakte en angst’, roept hij al in de eerste video als hij na arrestatie vanuit zijn cel voorgeleid wordt in een achterafzaaltje van de

Aleksej Navalny tijdens het hoger beroep over zijn opgelegde gevangenisstraf van negentien jaar, in de rechtbank in Moskou, 24 mei 2022

rechtbank. Want ook de rechtszaal gebruikt hij tijdens de lange reeks zaken tegen hem als platform om zijn politieke boodschap uit te dragen. ‘Ga de straat op, laat van je horen. Moet je zien hoe bang de dieven in het Kremlin zijn, hoezeer ze het volk vrezen, bang voor iedereen die zijn stem verheft.’

Hij richtte zich in zijn berichten tot een miljoenenpubliek en vertelde precies wat ze moesten doen, zegt de Russische journalist en goede vriendin Yevgenia Albats in een interview met *Politico*. ‘Vanuit gevangenschap ging hij gewoon door met het opzetten van collectieve actie. Voor Poetin was dat natuurlijk een verschrikkelijke vernedering, nadat hij juist alles in het werk had gesteld om voor Navalny de meest afschrikwekkende omstandigheden te creëren.’

Zo houdt Aleksej Navalny ook vanuit gevangenschap niet op de kwelgeest te zijn van de autoriteiten. Hij moet het bekopen met een reeks ‘preventieve strafmaatregelen’. Hij krijgt al meteen in de Moskouse gevangenis het stempel ‘vluchtgevaarlijk’ – absurd natuurlijk, weggestopt als hij is in het zwaarbeveiligde cellenblok met permanente videobewaking. ‘Er kan maar één verklaring zijn’, schrijft Navalny. ‘Ik moet in een boze droom aan opa in zijn bunker verschenen zijn. Daarin is het me gelukt om vanuit mijn cellenblok te vluchten naar zijn paleis aan de Zwarte Zee. Daar speel ik met zijn auto’s en spring ik in de aqua-disco waarbij ik alles onderspetter. Opa

moet vol afgrijzen wakker zijn geworden om vervolgens naar de telefoon te grijpen en preventieve maatregelen af te kondigen om verdere ont-heiliging van zijn bezittingen te verhinderen.’

Het bericht verwijst naar de video over Poetins geheime paleis die vlak na Navalny’s arrestatie op YouTube verschijnt, maar al eerder door hem en zijn Anticorruptie Fonds is opgenomen. Het is de meest spectaculaire onthulling van de zelfverrijking en corruptie van Poetin en zijn

‘Ga de straat op, laat van je horen. Moet je zien hoezeer de dieven in het Kremlin het volk vrezen’

inner circle. Binnen een paar dagen kan hij vanuit de gevangenis schrijven: ‘Ik zit hier vast, en hoor van mijn advocaten dat de video veertig miljoen views heeft en dat vooral ook de jeugd op TikTok helemaal losgaat.’

Poetin ziet zich genoodzaakt om publiekelijk alles te ontkennen wat hem in verband brengt met het paleis. Het is allemaal zorgvuldig door Navalny en zijn team uitgekend. De video is onderdeel van een al eerder uitgezette campagne: zijn gevangenschap als voortzetting van zijn politiek met andere middelen – in de zwaarst denkbare omstandigheden.

Als strafmaatregel en vanwege het vluchtgevaar komt er elk uur een bewaker aan Navalny’s bed om hem op foto vast te leggen, ook gedurende de nacht. ‘Nu snap ik waarom slaaponthouding een van de favoriete martelmethodes van de geheime diensten is’, is zijn commentaar. ‘Het laat geen sporen na en het is ondraaglijk.’

Inmiddels is hij na een eerste haastig opgezet proces overgebracht naar strafkolonie nr. 2 in de regio Vladimir ten oosten van Moskou. Daar verblijft hij in een barak waarin hij gedwongen wordt urenlang naar staatspropaganda te kijken. Dit in het kader van de heropvoeding. Zodra hij indommelt, schudt een bewaker hem wakker.

Zijn gezondheid is op dat moment zorgwekkend, onder andere als gevolg van de vergiftiging door toedoen van veiligheidsagenten waarbij hij op wonderbaarlijke wijze aan de dood is ontsnapt. Hij heeft helse pijnen in zijn rug, maar ondanks herhaaldelijk verzoek wordt hem toegang tot medische hulp van buiten de strafkolonie ontzegd, terwijl hij daar als gevangene volgens de wet recht op heeft. In plaats daarvan komt er een kamparts bij hem in de ziekenboeg. Die stelt vast dat zijn gezondheid ‘stabiel’ is en geeft hem diclofenac.

Hierop gaat Navalny in hongerstaking. ‘Waarom gaat iemand in hongerstaking?’ vraagt hij retorisch. ‘Voor elke gevangene is dat duidelijk. Het is het enige pressiemiddel dat hem ter beschikking staat.’ Als na drie weken voor zijn leven wordt gevreesd, kan er inderdaad een arts van buiten komen om hem te onderzoeken.

Hij is vijftien kilo afgevallen – ‘terug op mijn gewicht van de eerste klas middelbare school’ – en nog weet hij van geen ophouden. Ondertussen houdt ook de buitenwereld hem onherroepelijk bezig, als Rusland met een enorme troepenmacht Oekraïne binnenvalt. ‘We moeten koste wat het kost voorkomen een land van stilzwijgende bangeriken te worden, van lafaards die niet de agressieve oorlog zien, ontketend door een duidelijk krankzinnige kleine tsaar’, post hij een kleine week later, waarbij hij iedereen oproept de straat op te gaan en desnoods ‘de gevangnissen en arrestatiewagens te vullen’, als dat nodig is om de oorlog te stoppen.

Half juni 2022 wordt hij overgebracht naar een strengere strafkolonie, IK-6 in het dorp Melichovo. Daar zit hij in een speciale barak afgeschermd van de rest van de strafkolonie – ‘een gevangenis binnen een gevangenis’ – tussen de zware criminelen. ‘Allemaal goeie lui’, schrijft hij, ‘rustig ook, ik dacht meteen: moordenaars, en dat klopte.’

Op de afdeling is vlak voor zijn komst een netwerk van camera’s geïnstalleerd, zo vertelt een medegevangene later aan de Russische onafhankelijke zender TV Rain. Zijn bewegingen worden 24 uur per etmaal op video vastgelegd en twee gevangenen volgen hem op instructie van de kampleiding permanent, zelfs als hij naar de wc gaat.

Navalny zet op zijn afdeling een vakbond op om te strijden voor betere arbeidsomstandigheden in

Mensen leggen bloemen bij de Borisov-begraafplaats tijdens Navalny’s begrafenis, Moskou, 1 maart

de naaiateliers waar de gevangenen te werk worden gesteld. Hierop stoppen de kampautoriteiten hem in de isoleercel. Daarmee begint zijn martelgang in eenzame opsluiting: de laatste twintig maanden van zijn gevangenschap brengt hij de helft door in de isoleercel, bij elkaar 308 dagen. Voor een termijn in de isoleercel staat een maximum van vijftien dagen, maar telkens als Navalny eruit komt, leggen ze hem binnen een etmaal gewoon een nieuwe termijn van vijftien dagen op om de meest absurde redenen: hij houdt zijn handen niet lang genoeg achter op zijn rug bij het passeren van een bewaker, of het bovenste knoopje van zijn hemd zit los, of hij heeft zich op het verkeerde tijdstip gewassen.

‘Veroordeelde Navalny’, krijgt hij te horen, ‘de dienstdoende bewaker heeft op videocamera vastgelegd dat u uw gezicht waste om 05:24 uur in de ochtend, en volgens het gevangenischema dient u op te staan om 05:00 en zich te wassen om 06:00 uur. Vanwege de ernst van de situatie (zo zeiden ze het, eerlijk waar), wordt u voor de maximale termijn van vijftien dagen naar de isoleercel gestuurd.’

In de isoleercel leeft hij op een verminderd rantsoen van vier lepels gerstepap en heeft hij slechts een uur en een kwartier per dag beschikking over pen en papier. ‘Het is hier permanent koud en vochtig. Er ligt een plas water op de vloer. Er is geen ventilatie’, schrijft hij. En voor het slapengaan schalt elke avond Poetin met een toespraak uit de radio. ‘Mijn grootste marteling’, meldt hij.

Het slapen wordt hem onmogelijk gemaakt als de kampeiding in de cel naast hem een gestoorde gek plaatst, een moordenaar met een straf van 25 jaar. Die krijgt dag en nacht de boel bij elkaar. Daarnaast plaatsen ze op een gegeven moment ook nog vanuit de ziekenboeg een tbc-patiënt bij hem in de cel. Navalny wordt ziek en ligt met hoge koorts in zijn bed. Weer valt hij acht kilo af.

Van medio 2022 tot medio 2023, bericht hij, heeft hij nul keer bezoek in het kamp gehad en slechts twee telefoongesprekken, wat alweer elf maanden geleden was, terwijl hij als gedetineerde in een zwaarbeveiligde strafkolonie recht heeft op drie keer langdurig bezoek van drie dagen en drie keer kortdurend bezoek van vier uur per jaar, en een minimum van zes telefoongesprekken ‘Een seriemoordenaar hier op mijn afdeling krijgt vaker bezoek’, noteert hij.

Op 4 augustus 2023 krijgt Navalny tijdens een rechtszaak in het kamp de definitieve straf tegen zich uitgesproken: negentien jaar in de zwaarst beveiligde strafkolonie. Mika Goloubovsky van de onafhankelijke Russische nieuwssite Mediazona noemt dit het moment waarop de moord op Navalny ‘op langzame en systematische wijze’ in gang wordt gezet. ‘Dit gebeurde openlijk, publiekelijk, cynisch.’

Navalny raakt steeds verder afgesneden van de buitenwereld. Eerst krijgt hij als strafmaatregel een termijn van een half jaar isoleerblok opgelegd. In oktober worden zijn drie advocaten

gearresteerd op beschuldiging van deelname aan een extremistische groepering. ‘Het is gewoon belachelijk om hen ervan te beschuldigen dat ze mijn “extremistische notities” naar buiten brengen’, schrijft Navalny. ‘Al mijn inkomende en uitkomende documenten gaan langs de censuur. En in de ruimte waar ik met mijn advocaten samenkom is opname- en geluidsapparatuur bevestigd.’

In november pakten ze hem zijn schrijfgerei af. De brieven van zijn vrouw en advocaten worden inmiddels niet meer aan hem doorgegeven.

Begin december 2023 verdwijnt hij van de radar. Ingewijden weten: hij is op ‘etappe’, zoals het transport genoemd wordt. Dat betekent wekenlang onduidelijkheid over zijn verblijfplaats en lot. Dan duikt hij op in de Siberische strafkolonie no. 3 boven de poolcirkel, ook wel bekend onder de naam ‘Poolwolf’. Het is een van Ruslands meest beruchte strafkampen. Het doet het ergste vrezende over zijn verdere lot. Maar ook hier, in alle eenzaamheid, terwijl hij meteen weer veroordeeld wordt tot eenzame opsluiting, lijkt hij ongebroken. Als vanouds meldt hij: ‘Maken jullie je geen zorgen. Alles is goed. Ik ben verschrikkelijk blij dat ik op mijn bestemming ben aangekomen.’

Elke avond voor het slapen schalt Poetin met een toespraak uit de radio. ‘Mijn grootste marteling’

Het is alsof hij lang en breed in de touwen hangt, maar onvermurwbaar zijn tegenstander blijft uitdagen: kom op als je durft, je geeft toch niet op, we zijn niet uitgestreden.

Twee weken voor zijn dood roept hij in een laatste algemeen bericht op om vooral niet op Poetin te gaan stemmen. En hij spreekt de hoop uit dat iedereen die een tegenstem uitbrengt dat om precies twaalf uur in de middag doet. Dit in het kader van ‘Noon against Putin’, een slim bedachte actie van zijn Anticorruptie Fonds om de massa’s tijdens de verkiezingen in protest op de been te krijgen. ‘Laat het een massale demonstratie zijn om de stemming in het land te tonen.’

Aleksej Navalny kende de gevaren toen hij na herstel van zijn vergiftiging terugkeerde naar Rusland, zegt vriendin Yevgenia Albats. ‘Zijn advocaten verzekerden hem dat hij met een zekerheid van honderd procent de gevangenis in zou gaan.’ Albats gaat ervan uit dat zijn berichten uit de gevangenis hebben bijgedragen aan zijn dood. ‘Het doel is altijd geweest om Navalny tot zwijgen te brengen’, benadrukt ze. ‘Hij kreeg telkens weer te horen dat hij moest stoppen met zijn publiekelijke uitlatingen.’

Het weerhield Navalny er niet van zijn berichten naar buiten te brengen. Hij wist van meet af aan met wie hij de strijd aanging. Hij wist dat het met Poetin erop of eronder is – als je het opneemt

tegen een ex-KGB’er met bloed aan zijn handen, gaat het om leven of dood.

Dat zegt ook zijn vrouw Joelia Navalnaja in haar toespraak tot het Europees Parlement: ‘Aleksej wist al heel lang: we hebben hier niet te maken met een politicus, maar met een moordzuchtige gangster.’

Navalny begreep dat hij buiten Rusland een roepende aan de zijlijn zou zijn geweest. Alleen aanwezigheid in Rusland verleende hem het gezag om op te treden als leider van de tegenmacht. Het kamp was daarbij ook een leerschool. Hij werkte er zijn politieke ideeën verder uit, die hij in verschillende essays uiteenzette en een jaar geleden stelde hij een vijftien-puntenprogramma op.

Hij las ook fanatiek. Zo was hij in de eerdere strafkolonies geabonneerd op *The Guardian*, *The Economist* en *The London Times* en verstouwde hij een hele reeks politieke biografieën, onder andere die van de Amerikaanse presidentskandidaat Robert F. Kennedy, die net als zijn broer John werd doodgeschoten, in 1968. Hij schrijft diens dochter Kerry Kennedy over zijn indruk: ‘Het was voor mij een openbaring en ik heb er veel van geleerd. Ik moest er zelfs twee of drie keer van huilen (maar vertel dat alsjeblieft niet door).’

En hij las de kammemoires van oud-dissident Natan Sharansky, die in de jaren zeventig en tachtig negen jaar lang in verschillende kampen doorbracht en met vierhonderd dagen eenzame opsluiting recordhouder is op dit gebied. ‘Uw boek was me tot steun’, schreef hij Naransky. ‘Ik kon mijn lachen niet inhouden, zozeer is het systeem in de kern en uitvoering hetzelfde gebleven.’

Met alle kwellingen die het kamp met zich meebrengt, zijn boeken sowieso een laatste reddingsboei. In het kamp IK-3 boven de poolcirkel krijgt Navalny via de kampbibliotheek de keuze uit een boek van Tolstoj, Dostojevski of Tsjechov. Hij kiest voor Tsjechov die, weet hij nog van de middelbare school, bekend staat om zijn wat simpele, grappige verhalen. Maar het valt hem bitter tegen. ‘Zoveel duisternis in de beschrijvingen van de hopeloosheid en armoede vind je niet bij Dostojevski’, schrijft hij afgelopen februari nog aan een vriend.

Het is die duisternis waarvan hij Rusland wilde verlossen. Uiteindelijk was het hem erom te doen om de Russen vrijheid te brengen, zegt ook Yevgenia Albats.

‘Ze zeggen dat ze je ook in de gevangenis je vrijheid niet af kunnen nemen’, schrijft Navalny kort na arrestatie. ‘En geloof me, het is zo. De ijzeren deuren sluiten zich met een oorverdovende dreun achter me, maar ik voel me vrij. Omdat ik overtuigd ben van mijn eigen gelijk. En van jullie steun, en van de steun van mijn familie.’

Vervolgens drukt hij zijn publiek voor de zoveelste keer – ‘ik weet, het gaat vervelen, maar ik heb niets beters te doen’ – op het hart: ‘Laat je niet bang maken. Als we erin slagen onze angst te overwinnen, kunnen we ons land bevrijden van het stelletje dieven en usurpatoren. De waarheid is aan onze zijde. Laten we allemaal vrij zijn.’ ■